

MALATYA HALKEVİ ÖNCÜLÜĞÜNDE KUTLANAN TASARRUF VE YERLİ MALİ HAFTASI ETKİNLİKLERİ (1932-1951)

SAVINGS AND NATIONAL PRODUCTS WEEK' ACTIVITIES CELEBRATED BY MALATYA COMMUNITY CENTER (1932-1951)

M. Korkud AYDIN*

Özet

Tasarruf, halk arasında tutumluluk demektir. İnsanların sahip oldukları kaynakların en uygun ve akılcı bir şekilde kullanması anlamına gelmektedir. Türkiye’de tasarruf fikri, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde yapılan ticârî antlaşmalar ve dış borçlanmalarla birlikte düşünülmeye başlanmıştır. Duyûn-u Umûmiye İdaresi’nin kurulması ve mâli tutsaklık, XIX. Yüzyıl sonlarında Osmanlı entelektüelinin zihninde Millî İktisat düşüncesinin belirmesine neden olmuştur. Millî İktisat düşüncesi, İttihat ve Terakki yönetimiyle de ön plana çıkmıştır. Millî iktisat politikası, I. Dünya Harbi sonuna kadar uygulamada kalmıştı. Fakat savaş yıllarının zorlu koşulları, yeni kurulan Türk devletine malî ve iktisâdî bakımdan büyük bir enkâz bırakmıştı. TBMM Hükümeti, olağanüstü tedbirler olarak Misâk-ı Millî ilkelerine dayanan yeni bir ekonomik süreç başlatmıştı. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisât Kongresi’nde Misâk-ı İktisadî kararları kabul edilmişti. Başlattığı iktisadî seferberliğin meyvelerini almaya başladığı dönemde, 1929’dan itibaren dünyayı etkisi altına alan iktisâdî buhran, Türkiye’yi de etkilemiş, ardından esen savaş rüzgârları iktisâdî dengeleri alt-üst etmişti. Türkiye, 1929’dan itibaren Dünya iktisâdî buhranına karşı bazı önlemler almıştı. Bunların gerçekleştirilebilmesi için yeni bir kurum olarak Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştu. Cemiyet, kısa süre içinde ilgi görmüş ve ülke genelinde 273 şube açılmıştı. Cemiyetin faaliyetleri, millî tasarruflardan millî sermayenin nasıl birikebileceğini öğretmekti. Bunun için 1929 yılından itibaren her yıl 12-18 Aralık’ta Tasarruf ve Yerli Malî Haftaları düzenlenmeye başlandı. Yerli Malî ve Tasarruf Haftası Etkinlikleri, yurt genelinde olduğu gibi Malatya’da da coşku içinde yaşanan bir hafta olmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Millî iktisat, tasarruf, yerli malî, Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti.*

Abstract

“Saving” means “being prudent” among the people. It means the use of the resources that people have in the most proper and intelligent manner. The idea of saving in Turkey started with the foreign indebtedness and foreign commercial agreements in the last period of the Ottoman State. The establishment of the *Duyûn u Umûmiye İdaresi (the Management of General Debts)* and financial imprisonments caused that the National Economy idea was shaped in the minds of the Ottoman intellectual people in the late 19th Century. The National Economy idea came to the forefront in the management of *İttihat and Terakki*. The National Economy policy stayed in power until the end of the 1st World War. However, the harsh conditions of the war years left major wreckages to the newly established Turkish state in terms of finance and economy. The TBMM Government took extraordinary measures and started a new economic process that was based on the *Misâk-ı Millî (National Oath)* principles. The İzmir Economy Congress, which convened between the dates February 17-March 4, 1923, the decisions of the *Misâk-ı İktisadî (Economic Oath)* were accepted. In the period when the fruits of the economic campaign were being received, an economic crisis surrounded the world as of 1929 and influenced Turkey, and the war-winds that blew after this crisis caused that the economic balance went upside-down. As of 1929, Turkey took some precautions against the World Economic Crisis. In order to perform them, a new institution, the National Economy and Savings Association, was established. The association was welcomed with great interest in a short time, and opened 273 branches throughout the country. The activities of the association were intended to teach how national capital could be saved with the help of national saving. For this purpose, as of 1929, every year Savings and National Products Weeks were

* Okt., Kırıkkale Üniversitesi Rektörlüğü İnkılâp Tarihi Bölümü, korkudaydin@hotmail.com

organized on 12-18 December. Savings and National Products Week activities were celebrated with great enthusiasm in the whole country as well as in the Malatya Community Center.

Key Words: *National Economy, saving, national products, National Economics and Savings Association.*

A-GİRİŞ: Tasarruf Düşüncesi ve Osmanlıdan Cumhuriyete Tasarruf Politikaları

Tasarruf, halk arasında tutumluluk demektir. İnsanların sahip oldukları kaynakları en uygun ve akılcı bir şekilde kullanması anlamına gelmektedir. Türkiye’de topyekün tasarruf fikri, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yapılan ticârî antlaşmalar ve dış borçlanmalarla birlikte düşünülmeye başlanan bir olgudur. Özellikle 1838’de İngiltere ile Balta Limanı Antlaşması¹ ve ardından Fransa ile yapılan benzer bir antlaşma sonrasında yabancıların elde ettiği kapitülasyonlar ve Kırım Harbi dolayısıyla 1853’te yapılan ilk dış borçlanma², yabancı sermayenin Osmanlı toplum yapısı üzerindeki etkisini hayli genişletmişti.³ Söz konusu gelişmeler, Osmanlı mâliyesinin iflâsına kadar devam etmiş ve Muharrem Kararnamesi diye bilinen ve Duyûn u Umûmîye İdaresinin kurulmasıyla sonuçlanmıştı.⁴

Duyûn-u Umûmîye İdaresi’nin kurulması ve mâli tutsaklık, XIX. Yüzyıl sonlarında Osmanlı entelektüelinin zihninde Millî İktisât düşüncesinin belirmesine neden olmuş ve İttihat ve Terakki yönetimiyle birlikte gündeme gelen millîleşme sürecinde de ön plana çıkmıştı. Millî İktisât düşüncesi, Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi dönemin Türkçü entelektüelleri tarafından dillendirilmiş; Yeni Mecmua, İktisâdiyât Mecmuası ve Türk Yurdu gibi dergilerde işlenmişti.⁵ 1908’de ikinci Meşrutiyet’in ilân edilmesi sonrasında karşılaşılan siyasî ve iktisadî sorunlar İttihatçıların liberalizmden kopmasına, millî iktisât döneminin başlamasına öncülük etmişti. Zirâ, liberal ekonomi sistemi içinde yabancı sermaye ve gayri Müslim unsur karşısında rekabet edemeyen geleneksel Müslüman Türk esnafı çökmüştü. Bu dönemde yaşanan fikrî cereyanların da etkisiyle Türkçülüğü benimseyen İttihat ve Terakki, o güne kadar yabancı tüccarın elinde olan iç ticareti artık Müslüman Türk esnafa devretmiş, Millî İktisât döneminin başlatmıştı.⁶

Osmanlı Devleti, I. Dünya Harbi’ne girdiğinde 18 Eylül 1914’te kapitülasyonları

1 M. Kütükoğlu, “Balta Limanı Muahedesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 5, ss.38-40, İstanbul, 1992, s.38 vd.

2 M. Şeker, “Osmanlı Devletinde Mali Bunalım ve İlk Dış Borçlanma”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.8, S.2, 2007, s.9 vd.

3 R. Önsoy, *Mali Tutsaklığa Giden Yol: Osmanlı Borçları (1854-1914)*, Turhan Kitapevi, Ankara, 1999, s.145 vd.

4 E. Keskinç, “Duyun-u Umumiye İdaresi”, *Türkler 14*, Ankara, 2002, ss.371-380, s.372 vd; M. Şeker, agm., s. 15; S. Kartopu, “Duyun-u Umumiye İdaresi ve İdaireyle İlgili Görüşler”, *GJEBS Global Journal of Economics and Business Studies Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, (Winter-2012), 1/2, ss.32-40, s.34.

5 Z. Gökalp, “Millet Nedir? Millî İktisât Neden İbarettir”, *İktisâdiyât Mecmuası*, C.1, S.1, (1331/1916), İstanbul, 1916, s.27; Z. Gökalp, *Makaleler VIII* (Hazırlayan: Ferit Ragıp Tuncor), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s.79; Tekinalp, “Millî İktisada Doğru”, *İktisâdiyât Mecmuası*, C. 1, S.18, İstanbul, (1332/1917); S. Özer, Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Mali ve Tutum Haftası Kutlamaları, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C.8, S.5, (Spring 2013), 1929, s.595-613, 597.

6 Z. Toprak, *İttihat-Terakki ve Devletçilik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s.165-166; S. Özer, ag.m., s.598

tek taraflı olarak kaldırılmış, Duyûn-u Umûmiye İdaresinin faaliyetlerini de askıya almıştı. Ayrıca yabancı sermayeli şirketlerin ayrıcalıklarına son vermiş ve 23 Mart 1916'da da yeni gümrük tarifelerini yürürlüğe koyarak savaş yıllarında devletçi bir ekonomi politikası uygulanmıştı.⁷ Millî iktisât politikasının gelişmesini sağlamak amacıyla da "*Ticaret ve Ziraat Nezareti*" adı "*Millî İktisât Nezareti*" olarak değiştirilmişti. Ne yazık ki, savaş yıllarının zorlu koşulları ve basılan karşılıksız paralar enflasyonu hızla artırmış, yeni Türk devletine malî ve iktisâdî bakımdan büyük bir enkaz devredilmişti.

B-Cumhuriyet Dönemi Tasarruf Politikaları

1-Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tasarruf Politikaları

Millî Mücadele ve Türk İstiklâl Harbi'nin yaşandığı günlerde ise TBMM; olağanüstü tedbirler alarak bütçesini savaş ekonomisine göre ayarlamaya çalışmış, Misâk-ı Millî ilkelerinden taviz vermemişti. Yeni dönemin iktisât politikası temelde Misâk-ı Millî ilkelerine dayandırılmıştı.⁸ Nitekim, elde edilen askerî zaferi iktisâdî bir zaferle süslemek isteyen TBMM savaştan sonra Lozan Barış Görüşmeleri'nde kapitülasyonların kaldırılması noktasında mücadelesini vermiş, hatta görüşmelerin kesintiye uğradığı 4 Şubat 1923'ten sonra 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir İktisât Kongresi'ni toplamıştı.⁹

İzmir İktisât Kongresi'ne çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi delegelerinden oluşan 1135 kişi katılmıştı. Kongre'de, TBMM'nin iktisât siyasetinin esasını oluşturan Misâk-ı İktisâdî kararları kabul edilmişti. Kongrenin Batılı devletlere verdiği en önemli mesaj da millî bünyemizi bozmayacak, kapitülasyonları diriltmeyecek şekilde yabancı sermayeye karşı olmadıkları yönünde idi. Bu mesaj, Batılı devletler tarafından iyi okunmuş olmalı ki; Türkiye, aleyhine sonuçlanacak hiçbir kapitülasyon ve ekonomik ayrıcalığı hatırlatacak talebi kabul etmemiş, bu suretle 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştı.¹⁰

Türkiye, 1923'ten sonra kendine özgü devletçilik modeliyle hızla iktisâdî kalkınma hamlelerine girişmiş, yerli müteşebbisi güçlendirmek için bir taraftan bankalar açarken diğer taraftan da millî kaynaklarını değerlendirmeye başlamıştı. İş Bankası, Celal Bayar'ın katkılarıyla 26 Ağustos 1924'te ilk özel banka olarak açılmış, bunu Emlâk ve Eytâm Bankası, Sanayi-i Maadin Bankası, Sümerbank gibi diğer bankalar izlemişti. Ulusal bankaların yanı sıra bu dönemde çok sayıda mahallî banka da kurulmuştu. Diğer taraftan Uşak, Alpullu, Eskişehir ve Turhal Şeker fabrikaları başta olmak üzere şişe cam, dokuma, seramik sanayinin ilk örnekleri üretime başlamıştı. Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün kurulmasından sonra yer altı kaynaklarımızın etüdü yapılmış ve birçok maden işletmesi faaliyete

7 Z. Toprak, *Millî İktisat-Millî Burjuvazi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s.153; S. Özer, a.g.m., s.598

8 M. Aydın, "Yeni Türk Devleti ve Misâk-ı Millî", *Türkler*, C. 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, ss.57-70, s.63

9 İzmir İktisât Kongresi ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. A. G. Ökçün, *Türkiye İktisat Kongresi, 1923, İzmir: Haberler, Belgeler, Yorumlar*, Ankara 1968; A. Afetinan, *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat - 4 Mart 1923)*, TTK., Ankara, 1989.

10 Lozan Barış görüşmeleri ve Antlaşması ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. S. L. Meray, *Lozan Barış Konferansı/ Tutanaklar-Belgeler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

geçirilmişti. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı devreye sokulmuş ve ülkenin iktisâdî durumu değişmeye başlamıştı.¹¹

Türkiye'nin başlattığı iktisadî seferberliğin meyvelerini almaya başladığı dönemde, 1929'dan itibaren dünyayı etkisi altına alan iktisadî buhran, Türk ekonomisini de etkilemiş, ardından esen savaş rüzgârları iktisadî dengeleri alt-üst etmişti. Üstelik bu iktisadî buhran döneminde Osmanlı Devleti'nden intikal eden borçlar da ödenmeye başlanmıştı.¹²

1929 yılında ABD'de başlayan ve bütün dünyayı saran iktisadî buhran sonucunda dünya, görülmemiş bir durgunluğa girmiş, Batı ekonomileri küçülmüş, işsizlik artmıştı. Dünya iktisadî buhranı, Türkiye'yi de etkilemiş, para değerindeki düşüşle birlikte ihracatı azalmış ve dış ticaret dengesi olumsuz bir şekilde etkilenmişti. Ancak, Türkiye'nin dünya iktisadî buhranından olumsuz yönde etkilenmesi, diğer ülkelere göre daha hafif olmuştu. Zirâ, Türkiye'nin ihracatı sadece tarım ürünlerine dayanmayıp çeşitli sektörleri de içermekte ve kendi kendine yeten bir ekonomiye sahip bulunmaktaydı. Buna rağmen, Türkiye, 1929'dan itibaren Dünya iktisadî buhranına karşı bazı önlemler almıştı. Bu önlemler iki amaca yönelikti:

1-Yerli üretimi artırmak ve nispette de tanıtıp sevdirmek, halkın yerli malı kullanma alışkanlığı kazanmasını sağlamak,

2-Halkı israfla mücadeleye ve tasarrufa alıştırmak.

Bunların gerçekleştirilebilmesi için yeni bir kurum olarak Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştu.

2-Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti

Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti, TBMM Reisi Kazım Özalp başkanlığında, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in himayesi altında 12 Aralık 1929'da kurulmuştu.¹³ Cemiyetin merkez yönetim kurulu; TBMM Başkan Vekili ve Trabzon Milletvekili Hasan Saka, Erzincan Milletvekili Saffet Arıkan, Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Tengirşek, İzmir Milletvekili Rahmi Köken, yine İzmir Milletvekili Celal Bayar, Siirt Milletvekili Mahmut Soydan, Kırklareli Milletvekili Doktor Fuat Umar, Kocaeli Milletvekili Reşit Saffet Atabinen, Ziraat Bankası Genel Müdürü Şükrü Bey ve Emlak Bankası Genel Müdürü Hakkı Saffet Beyden oluşmuştu. Cemiyete İzmir Milletvekili Rahmi Köken genel sekreter olarak, Vedat Nedim Tör de müşavir olarak atanmıştı.¹⁴

Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti'nin nizamnamesine göre herkes cemiyetin üyesi olabilecekti. Üyelerin görevi, yerli ürünleri kullanmak ve bu konuda vatandaşları teşvik ederek milli tasarrufa alıştırmaktı. Bütün milletvekilleri, cemiyetin doğal üyesi olarak kabul edilmişlerdi. Mustafa Kemal, diğer birçok cemiyet gibi bu

11 H. Derin, *Türkiye'de Devletçilik*, İstanbul, 1940.

12 K. Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002*, İmge Yayınevi, İstanbul, 2004, s.64 vd

13 Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti Nizamnamesi 1929; *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, 14 Kânunuevvel 1929; *Hizmet Gazetesi*, 14 Kânunuevvel 1929.

14 *Aydın Tarihi* C.23, S.69, Birinci kanun 1929, Devlet Matbaası, İstanbul, s.54 vd; D. Duman, Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S. 2, (Mart), İzmir, 1992, ss.127-143, s.130; Özer, agm., s.600.

cemiyeti de kendi himayesine almış ve cemiyete kabul edilen ilk kişi olmuştu.¹⁵

Cemiyet, kısa süre içinde ilgi görmüş ve ülke genelinde 273 şube açmıştı. Cemiyetin faaliyetleri, millî tasarruflardan millî sermayenin nasıl birikebileceğini öğretmek ve millî iktisât ve millî teşkilatlanmanın gerekliliği konusunda yayın ve propaganda faaliyetleri yapmaktı. Bu çerçevede değişik vilayetlerde Sanayi Sergisi, Sanayi Kongresi, Ziraat Kongresi vb. sergi ve kongreler ile Tasarruf ve Yerli Malı Haftaları düzenlenmişti. Milli İktisât ve Tasarruf cemiyeti, 1936'da Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu'na dönüşmüş, 18 Ocak 1955'te ise Türk İktisât Cemiyetiyle birleşerek, Türkiye Ekonomi Kurumu adını almıştı.¹⁶

3-Yurt Genelinde Kutlanan Yerli Malı ve Tasarruf Haftası Etkinlikleri

Tasarruf konusu tüm dünyaca önemsenmiş, ABD ve Batılı ülkelerde 31 Ekim 1924'te ilân edilen Dünya Tasarruf günü her yıl 31 Ekim gününde düzenli bir şekilde kutlanmıştır. Ülkemizde de uygulanan iktisât politikası doğrultusunda 1929 yılından itibaren 12-18 Aralık'ta kutlanmaya başlamış, kutlama etkinlikleri uzun yıllar millî bir bayram havasında geçmiştir.¹⁷

12-18 Aralık'ta kutlanan hafta etkinlikleri, dönem dönem isim değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. 1934'te Milli Ekonomi ve Yerli Mallar Haftası, 1936'da Ulusal Ekonomi ve Arttırma Haftası, 1946'da Yerli Malı Haftası ve 1983 yılında da Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası olarak değiştirilmiştir.¹⁸

Yerli Malı ve Tasarruf Haftası Etkinlikleri yurt genelinde CHP Genel Sekreterliği'nin desteği ve Halkevlerinin iştirakiyle gerçekleştirilmiştir. Bu kutlamalarda Halkevlerinin uymak zorunda olduğu belli bir program vardı. Programa göre:

1.Yerli malı kullanımı çeşitli etkinliklerle özendirilecek,

2-Halkın toplandığı meydan, kahvehane ve sinema gibi yerlere merkezden gönderilen levhalar asılacak,

3-Hafta süresince parti hatipleri tarafından bir program dâhilinde yöre halkının toplu bulunacağı uygun yerlerde konferanslar verilecek,

4-Geniş halk yığınlarına ulaşabilmek için radyoda programlar düzenlemek,

5-Okullarda yazı yarışmaları yapılarak, ekonomi ve yerli malı konusunda müsâmereler tertip edilecek,

6-Müsâmerelere okulların dışında Halkevi programında da yer verilecek,

7-Okullarda öğrenci ve aileler tutumlu olmak konusunda konferanslar verilecek, öğrenciler yerli malı hakkında vecizeler yazılı levhalarla kendi mıntıkalarını dolaşacaklar, yatılı okullarda bir hafta süresince memleketimizde bol miktarda yetişen üzüm, incir ve fındık dağıtılacak,

8-Yerli Malı Marşı ve notalarının temin edilip kullanılacak,

15 D. Duman , agm., s.130.

16 D. Duman, a.g.m., s.141

17 D. Duman, "Yerli Malı Haftaları", *Tarih ve Toplum*, C.19, S 111, (Mart), 1993, ss.143-147, s.143

18 *Resmî Gazete*, 2005: 25699

9-Camilerde tasarrufla ilgili hutbeler okunacak ve vaizler halka millî iktisât ve yerli malından bahsedecekler,

10-“Yemekte, içmekte, giyinmekte, süslenmekte daima Yerli Malı Kullan” sloganıyla yerli malının halka benimsetilebilmesi için özellikle milletvekili, büyük üstatlar ve sanatkârlar halka örnek olacak,

11-Giyim ve kuşamda yerli kumaşlar tercih edilecek, zorunluluklar dışında yabancı malı alanlar ve giyenler cemiyetten çıkartılacak,

12-Yerli malına olan rağbetin artmasından dolayı Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti yerli malı yapan ve satanların isim ve adreslerini içeren kataloglar düzenleyecek,

13-Yerli Malı ve Tasarruf Haftası’nda bankalarca kumbara dağıtılacak,

14-Yerli Malı ve Tasarruf Haftası’nda yerli malı satan bütün müesseseler vitrinlerini süsleyecek,

15-Gazeteler, yerli malı kullanımına ilişkin vecizeler hazırlayacak gibi usûl ve esaslar belirlenmişti.¹⁹

Yerli Malı ve Tasarruf Haftaları, Başbakanın geleneksel açış konuşmasıyla başlamış, Başbakan, bakanlar ve üst düzey yetkililerin konuşmaları; radyoda halka dinletilmişti. Bu hafta içerisinde Cemiyet ile Maarif Vekaleti arasında işbirliği yapılarak, hemen her okulda Yerli Malı ve Tasarruf Haftası etkinlikleri gerçekleştirilmişti. Yine, okullarda tasarruf ve yerli mallarına ilişkin müsâmereler sergilenmiş ve öğrenciler arasında şiir ve kompozisyon yarışmaları düzenlenmişti.²⁰

C-Halkevleri

Halkevleri, CHP’nin halkçılık ilkesini uygulayacak ve halkla bütünleşmeyi sağlayacak bir kurum olarak tasarlanmıştı.²¹ Dr. Reşit Galip, 1932 yılı başında Çekoslovakya, Almanya ve Rusya örneklerinden yola çıkarak, Halkevlerinin kuruluşunu tamamlamıştır.²² 19 Şubat 1932 tarihine gelindiğinde 14 vilayette Halkevi hizmete açılmıştı.²³ CHP Genel Sekreterliği tarafından parti örgütlerine gönderilen bir talimatnameyle CHP’nin kültür kolu olarak kurulan²⁴ Halkevleri; Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü (İstanbul), Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun Halkevleridir. 1950’lere gelindiğinde ise; ülke genelinde halkevi sayısı 478’e, halkodaları sayısı da 4322’ye ulaşmıştır.²⁵

Halkevleri, toplumun her kesimine hitap edebilmek ve amacını etkin bir şekilde gerçekleştirebilmek için dokuz şube halinde örgütlenmiştir. Bu şubeler; Dil, Tarih

19 S. Özer, a.g.m., s.603-606.

20 D. Duman, *Millî İktisat...* s.135-138.

21 Y. Özdemir, E. Aktaş, “Halkevleri 1932’den 1951’e”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAED)*, S. 45, Erzurum, 2011, ss.235-262, s.243.

22 A. Ş. Elman, *Dr. Reşit Galip*, Ankara, 1955, s.38.3

23 M. Aydın, M. K. Aydın, *Türk İnkılabı Tarihi*, (2. Baskı), Azim Matbaası, Ankara, 2011, s.345.

24 O. Özcan, “Halkevlerinin Dramı”, *Kebikeç*, C.11, S.3, Ankara, 1996, s.87.

25 Z. Arıkan, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.6, S.23, s.261.

ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi şubesi idi.²⁶

Ç-Malatya Halkevi

Malatya Halkevi, 19 Şubat 1932 tarihinde kurularak resmi açılışı yapılan ilk 14 halkevinden birisidir. Malatya Halkevi, CHP Malatya il merkezi olarak da kullanılan Türk Ocağı binasında resmî olarak çalışmalarına başlamıştır.²⁷ İlk yıl faaliyet raporu pek olumlu olmamakla beraber, ilerleyen yıllarda önemli gelişmeler yaşadığı, 1934 yılında Müze ve Sergi, 1936 yılında da Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesinin açıldığı ve halkevi üye sayısının önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Buna göre 1937 yılında 36'sı kadın olmak üzere toplam 329 kayıtlı üyesi bulunmaktaydı. Bu üyelerin 329'unun 94'ü çiftçi, 80'i işçi, 56'sı öğretmen, 51'i tüccar, 30'u güzel sanatlar uzmanı, 10'u doktor ve 8'i de avukattır. Şubelere göre üyelerin sayısı ise şöyledir: Dil Tarih ve Edebiyat şubesinde 26, Güzel Sanatlar şubesinde 37, Temsil şubesinde 28, Spor şubesinde 56, Sosyal Yardım şubesinde 72, Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesinde 13, Kütüphane ve Yayın şubesinde 11, Köycülük şubesinde 73 ve Müze ve Sergi şubesinde ise 13 üye bulunmaktaydı.²⁸ 1938 yılında ise Malatya halkevinin üye sayısı 398'e yükselmiş olup üyelerin 18'ini kadınlar oluşturmaktaydı. 1938 yılıyla birlikte Malatya ilçelerinde de halkevleri açılmaya başlamıştır. Bunlar; Arapgir ve Adıyaman Halkevleridir. Bu iki ilçe halkevi de kütüphane ve yayın, spor ve köycülük olmak üzere üç şube ile çalışmalarına başlamıştır. Bu halkevlerini bir süre sonra açılan Pütürge(1939) ve Darende(1939) Halkevleri izlemiştir.²⁹ Daha sonra açılan veya halkevine tahvil edilen halkevleri ise Akçadağ, Akpınar (Adıyaman), Kemaliye ve Kuyucak Halkevidir.³⁰

1940 yılından itibaren yurt genelinde halkodaları açılmaya başlamış ve Malatya'da da ilk olarak Kâhta, Hekimhan, Akçadağ ve İsmetpaşa Halkodaları açılmıştır. 1948 yılına gelindiğinde; Malatya'da 8 halkevi ile kaza, bucak ve köylerinde 54 halkodası açılmıştı.³¹ 9 şube ile faaliyetini sürdüren Malatya Halkevinin en önemli şubelerinden biri Dil Tarih ve Edebiyat şubesi'dir. Bu şube, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Tarama ve Derleme sözlüklerine sözcük derleme çalışmaları yapmış, Derme adıyla Malatya Halkevi Dergisi'ni çıkartmış ve Türk büyükleri için anma günleri tertip etmiştir. Ayrıca Halkevi talimatnamesinde de belirtildiği gibi millî gün ve haftalarla ilgili konferanslar, toplantılar ve anma törenleri düzenlemek bu şubenin aslî görevlerinden biri olmuştur.

1- Malatya'da Kutlanan Yerli Malı ve Tasarruf Haftası Etkinlikleri

Tasarruf ve Yerli Malı Haftası kutlamaları kapsamında yurt genelinde olduğu

26 CHP, *Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, Ankara 1943, s.5; N. Toksoy, *Halkevleri, Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara, 2007, s.50 vd

27 Fiziki konumu itibarıyla Malatya Halkevi binası, bugünkü Gazi İlkokulunun karşısında yer alan ve Atatürk Evi olarak kullanılan taş binadır. Bkz. M. Aydın, *Atatürk ve Malatya*, Malatya, 2006, s.31

28 CHP, *1937 Yıldönümü Broşürü, Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?*, Ankara, 1937, s.3 vd.

29 CHP, *1939'da Halkevleri*, 1939, s.19 vd.

30 M. Aydın, *The Role Of Community Centers in Education Throughout Historical Process and The Example of Malatya Community Center (1932-1951)*, International Conference on Research in Education and Science (ICRES), May 19-22, 2016, Bodrum, Turkey, pp.1709-1723, p.1714.

31 M. Aydın, a.g.m..., s.1723 vd.

gibi, Malatya'da da 1929 ve 1930 yıllarında coşku içinde bir hafta yaşanmıştır.³² Her ne kadar dönemin yerel gazetelerinin azlığı; hatta kimi zaman olmaması, bu etkinliklerin ayrıntılarından bizi mahrum bıraksa da, elimizdeki bilgilerden yola çıkarak bir değerlendirme yapmamız mümkündür. Malatya'da ilk dönemlerde Yeni Malatya Gazetesi adıyla tek bir yerel gazete, dönemin kısıtlı imkânları içinde yayın hayatını bir süre sürdürmüştür. Daha sonra 8 Ekim 1932'de yayın hayatına başlayan, ilk dönemlerinde haftada iki gün ve devamında günlük yayın yapan Fırat Gazetesi, Malatya gündemi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Buna karşın 28 Ocak 1935'te yayın hayatına başlayan günlük ve devamında haftalık Ünal Gazetesi'yle 13 Aralık 1948'de yayın hayatına başlayan günlük Gayret Gazetesi'nde etkinliklerle ilgili bilgiler yok denecek düzeydedir.

Çalışmamızda yararlanılan ilk gazete bu tarihlerde haftalık olarak yayımlanan Yeni Malatya Gazetesi'dir. Gazetenin 1931 yılına ait örneklerinde Tasarruf ve Yerli Malı Haftası kutlamaları hakkında tatmin edici bilgiler yer almaktadır.

Yeni Malatya Gazetesi, 10 Aralık Perşembe günkü sayısında Yerli Malı ve Tasarruf Haftası etkinliklerinin iki gün sonra 12 Aralık Cumartesi günü başlayıp 19 Aralık 1931'e kadar devam edeceğini okurlarına duyurmuştu. Etkinliklerin, Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti Malatya şubesinde düzenleneceğini "*Tasarruf ve Yerli Malı Haftasında Malatya'da Fevkalade Tezâhürât Yapılacaktır*" manşetiyle duyuran Yeni Malatya Gazetesi; 12 Aralık 1931 Cumartesi gününden başlayarak yedi gün devam edecek olan Tasarruf ve Yerli Malı Haftası'nda Malatya şehir merkezinde canlı, hareketli ve ilgi uyandıracak etkinliklerin düzenleneceğini manşetlere taşımış ve haberin devamında ise okurlarına program hakkında bilgilendirme yapmıştır.

Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti'nce alınan karar doğrultusunda bu hafta içinde CHF il merkezinde Cumartesi, Pazartesi ve Perşembe günlerini takip eden gecelerde üç konferans verileceği, buna ilaveten parti binasında hazırlanacak düzenekle radyo yayını yapılacağını ve tasarrufla ilgili konferanslar verileceğini duyurmuştur. Okullarda gerçekleştirilecek Tasarruf ve Yerli Malı etkinliklerinde ise Maarif Müdürlüğü'nce verilen direktifler doğrultusunda Haftanın ilk günü sabahleyin derslere girmeden önce görevlendirilen öğretmen tarafından öğrencilere Tasarruf ve Yerli Malları hakkında açıklayıcı bir konuşma yapılacak; ayrıca her gün derslerde tasarruf ve yerli malı kullanılmasının yararları üzerine konuşmalar tekrar edilecek, Perşembe günü öğleden sonra da öğrenciler düzenli bir şekilde öğretmenlerinin eşliğinde çarşı ve pazarda tezâhüratta bulunacaklardı. İş yerleri ve dükkânların özellikle cadde ve sokağa bakan vitrinlerinin özellikle yerli mallarıyla bezenip süsleneyeceği de Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti'nce alınan kararlardan sadece biri idi.

Malatya yerel basınının önemli kalemlerinden ve Yeni Malatya Gazetesi'nin sahibi Şevki Sözen de bu hafta münasebetiyle "*Tasarruf ve Yerli Malı*" başlıklı bir köşe yazısı kaleme almıştır. Yazısında, Malatyalı hemşehrilerinin 1931 yılı Tasarruf ve Yerli Malı Haftası kutlamalarını pek canlı ve inançlı bir şekilde karşılayacaklarından şüpheleri olmadığını açıklarken önemli bir hususun da altını çizmişti. Aydınlarımızın, söz konusu kutlamaların ne amaçla yapıldığını, sonuçları itibarıyla tasarruf yapmanın ülkeye sağlayacağı yararların neler olacağını halkımıza etraflıca anlatmaları gerektiğini vurgulamıştı. Şevki Bey, haklı

³² Mesut Aydın, *Atatürk ve Malatya...*, s.21.

bir serzenişte bulunarak aydınımızın içinde bulunduğu atalete dikkat çekmiş ve “bu tür etkinliklerin düzenlenmesi sırasında noksan olan bir cihet varsa o da aydınlarımızın ve topluma yön veren insanlarımızın, yapılan işin ne kadar önemli olduğunu belirten açıklamalardan kaçınmaları ve kayıtsız kalmalarıdır” diyerek önemli bir tespitte bulunmuştu. Hatta, bir kesiminin tabir caizse taşın altına ellerini koymaktan imtina ettiklerini ve ülke adına yapılacak hayırlı bir işte insanımızı yönlendirecek çalışmalardan kaçındıklarını, açıklayıcı konuşma yapmaktan, söz söylemekten veya o konuda bir konferans vermekten ürktüklerini belirtmiş ve adeta günümüzde de geçerli olan önemli bir hastalığa işaret etmiştir. Şevki bey, aydınlarımızın sorumluluk almaktan kaçındıklarını vurguladığı satırlarına devamlı; “Bu kayıtsızlık ve yahut çekingenlik yüzünden ve bilhassa telkin noksanından değil midir ki yapılan birçok hayırlı işler ve hatta millî bayramlarımız bile halk tabakası arasında istenilen derecede intişar edememiştir? Mesela, yerli malı ile tasarrufun halk arasında ‘bir lokma bir hırka’ şeklinde tefsir edildiğini hayretle işitiyoruz. Fakat bunun böyle olmadığını ve olamayacağını açıkça söyleyememektedirler.... Yemek ve giymekte yerli malını tercih etmekten maksat, paramızın kıymetini korumak ve yükseltmek; tasarruf etmek ise israftan çekinmek” tir diyerek -belki de- kasıtlı açıklamalarda bulunanları, işin istikametini değiştirmeye çalışanları tenkit etmiştir.³³

Yine aynı tarihli yerel gazete, Anadolu Ajansı’ndan temin edilen bir haberi manşetlerine taşıyarak Tasarruf Haftası münasebetiyle Başbakan İsmet Paşa’nın bir konuşma yapacağını ve bu konuşmalarının radyodan dinlenebileceğini okurlarıyla paylaşmıştı. Bilindiği gibi, 1929 yılında itibaren düzenlenen Tasarruf Haftası etkinlikleri kapsamında Başbakan İsmet Paşa’nın Ankara’da yaptığı açış konuşmalarıyla başlar ve etkinlikler hafta boyu devam ederdi. Merkezden o gün için yapılan radyo yayını da başta İstanbul olmak üzere bütün yurttan, 1932’ye kadar Türk Ocağı, Belediye ve Hükümet daireleri tarafından hazırlanan program kapsamında dinletilirdi. Hizmete başladıkları 1932’den sonra da bu işi Halkevleri üstlenmiş ve Halkevinde oluşturdukları bir düzenekle çeşitli toplantılarda halka yayın yapmışlardı. Özellikle taşradaki Halkevleri, CHP Genel Sekreterliği’nin katkılarıyla temin ettikleri bir radyo, amplifikatör ve buldukları yörenin belirli yerlerine yerleştirdikleri hoparlör sistemiyle o günkü etkinlik münasebetiyle yayın gerçekleştirebiliyorlardı. Eski Türk Ocağı Genel Merkezi olan ve 1932’den sonra Halkevi merkezi olarak bilinen ve bugün Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılan binada gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler taşrada Halkevi aracılığıyla yöre halkıyla paylaşıldı. Yöre ahalisi de yeni tanıştığı radyodan önemli isimlerin konuşmalarını büyük bir merak içinde zevkle, heyecanla dinlemeye koşardı.

Yeni Malatya Gazetesi, 10 Aralık sayısında Başbakan İsmet Paşa’nın etkinlik dolayısıyla yayınladığı bir mesaja da yer vermişti. İsmet Paşa, Anadolu Ajansı aracılığıyla yayınlanan mesajında Tasarruf Haftası münasebetiyle yurdun dört bir tarafından ve bu arada Malatya’dan iletilen tebrik telgraflarına ayrı ayrı cevap vermenin imkânsızlığından dolayı millî iktisadı korumak için hükümetin aldığı tedbirlere karşı milletçe gösterilen ilgiden memnun olduğunu, kısa zamanda girişilen bu mücadeleden milletçe başarıyla çıkacaklarına inandığını belirtmiş ve milletine teşekkürlerini sunmuştu.

³³ Yeni Malatya Gazetesi, 10 Birinci Kanun 1931.

Gazete, Tasarruf ve Yerli Malı Haftası münasebetiyle ilk iki sayfasını hafta etkinliklerine ayırmış ve ikinci sayfasında bir başyazı kaleme alınmıştı. “*Tasarruf ve İş Politikası*” başlıklı yazıda tasarruf hakkında okurlar bilgilendirilirken, TBMM’nde görüşülen iş kanunu tartışmalarına da değinilmiş ve bu kanunla iş güvenliğinin kısa zamanda yasal çerçeveye oturtulacağı müjdesi verilmiştir. Yazının tasarruf konusunda en ilgi çeken bölümünde ise “*Türk, yeryüzündeki insanların en çalışkanı, tasarrufu en çok sevenidir. Fakat asırlarca süren mülkiyet anarşisi Türk’e, kuvvetli tasarruf meziyetlerini göstermek fırsatını vermemiştir. Mülkiyet anarşisi yüzünden Cumhuriyet kuruluncaya kadar millî ve iktisâdî bünyemizin ne hâle geldiğini hatırlatmak kâfidir. Canlı bir iş politikası, istihâl (üretim) ve tasarruf birbirinden ayrılmayan şeylerdir. Tasarruf; bir milletin silahlanması, ordulanması kadar önemlidir. Çünkü; modern ordu, modern istihâl, modern tasarrufa istinat eder*” denilerek tasarruf seferberliğinin önemine dikkat çekilmiştir.

Hafta etkinliklerinin devam ettiği günlerde 17 Aralık 1931 Perşembe yayımlanan Yeni Malatya Gazetesi, o günkü sayfa düzenini de Tasarruf ve Yerli Malı etkinliklerine göre düzenlemiş ve “*Yerli Malı Sergisi*” başlığıyla Malatya’da açılan sergi hakkında okurlarını bilgilendirmiştir.³⁴ Ayrıca, “*Malatya’da Tasarruf ve Yerli Malı Haftası*” başlığıyla verdiği haberde de 12 Aralık 1931 Cumartesi gününden itibaren başlayan Tasarruf ve Yerli Malı Haftası’nın geçen yıllara nispetle daha heyecanlı ve daha canlı geçtiğini nakletmiştir. Yazının ayrıntılarında okulların Maarif Müdürlüğü’nün direktifleriyle öğrencileri Tasarruf ve Yerli Malı kullanımı hakkında aydınlatıklarını ve hafta içinde her okulun kendi bünyesinde birer müsâmere düzenlediğini belirtmiştir.

17 Aralık Perşembe günü öğleden sonra ise öğrenci gruplarının çarşı ve pazarda kendilerinin Tasarruf ve Yerli Malı Haftası için hazırladıkları pankartlarla tezâhüratta bulunacaklarını duyurmuştu. CHF merkezinde de vatandaşlara hafta münasebetiyle umumî konferanslar yanında Malatya’nın sorunlarına ilişkin konferanslar da verilmişti.

Bu arada Gazete, Malatya’daki vitrin düzenleme ve yarışmasına ilişkin hayal kırıklığını dile getirmiş ve bu konuda yapılan etkinliği yeterli görmemiştir. Gazeteye bu haberi hazırlayanların gözlemlerinde; “*ticaret evleri vitrinlerinin yerli mallarıyla süslenip daha cazip bir hale getirilmesi*” beklenirken büyük bir lâkaydıyla karşı karşıya kaldıkları ifade edilmiştir. Yapılan işin, aykırı bir hareket olmaktan ziyâde “tasarruf ile yerli malı” hakkında iş yeri sahiplerinde kesin bir kanaatin henüz oluşmadığına atıfta bulunulmuş ve devamla “*...Mamafih, memleketin hayatıyla alakalı olan bu meselenin yakın zamanda bütün Türklerin vicdânında bir imân halini alacağına çok kuvvetli kanaatimiz vardır ve o gün çok uzak değildir.*” denilmiştir.

Gazete sütunlarını süsleyen başka bir manşette de Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti adına haftanın anlam ve önemini belirten “*Vatandaş Yerli Malı Kullanmak Paramızın Kıymetini Korumaktır*” vb. vecizelere verilmişti. Yeni Malatya Gazetesi, 17 Aralık sayısındaki “*Yerli Malı ve Tasarruf Etrafında*” başlıklı yazısında Anadolu Ajansı’ndan aldığı bir haberi paylaşmıştır. Ankara Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti Genel Merkezince alınan kararların Mustafa Kemal Paşa’ya arz edildiği belirtilen yazıda Mustafa Kemal Paşa’nın mesajına da yer verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Halkın yerli malı kullanmak ve millî iktisât politikasını korumak yolundaki karar

³⁴ Yeni Malatya Gazetesi, 17 Birinci Kanun 1931.

ve tezâhüründen mütehasis olduğunu bildirmiş ve “Devletçe öteden beri tatbik edilmekte olan tedbirler ve uyanık halkımızın daima harikalar yaratan büyük azmi sayesinde bugünkü güçlükleri de kolaylıkla yeneceğimize itimadım tamdır. Türk kuvvet ve zekâsının yenmediği ve yenemeyeceği müşkilât yoktur.” demişti.

Yine, “Vitrin Müsâbakası” başlığıyla bir önceki yılda vitrin müsabakasına katılanlara verilecek diploma ve madalyaların Ankara Ticaret ve Sanayi Odası’nda BMM ve Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti Reisi Kazım (Özalp) Paşa tarafından dağıtıldığı bilgisine yer verilmiştir. Haberin ayrıntısında da vitrin müsabakasına katılan 37 firmaya diplomalar verilmiş ve bu müsabakalarda takdir edilen 9 ticarethaneye de madalyalar verildiği yazılmıştı. Ayrıca, bu yılki vitrin müsabakalarının başlatıldığı, jüri üyelerinin mağazaları gezmeye başladığı ve kararını Perşembe gününden sonra vereceğini belirtilmiştir.

Fırat Gazetesi, Tasarruf ve Yerli Malı kapsamında Behçet Kemal Çağlar’ın “Milliyet Mefhumunu Mevhum Olmaktan Kurtarmak için İktisâdi Hayata da Tatbik Etmek Lâzımdır” şeklindeki yazısını köşesine taşımış ve sayfayı tamamen bu konuya ayırmıştı. Behçet Kemal yazısında Tasarruf ve Yerli Malı Haftası’nda asıl amacın, bu sınırlı sürede herkesin etkin bir şekilde tasarruf ve yerli malı kullanımıyla ilgili seferberliğe katılmasını sağlamak olduğunu belirtmiş, bir önceki yıl idrâk edilen yerli malı haftasının tam anlamıyla olmasa da milleti memnun ettiğini söylemişti. Tasarruf ve Yerli Malı Haftası’nın bir halk bayramı diye geçip gittiğini; fakat bir iktisât seferberliği için yeterli olmadığını vurgulamış ve “umarız bu yılki teşebbüs devamlı ve isâbetli olur” demişti.³⁵

Gazete, hafta münâsebetiyle sütunlarında Şukûfe Nihâl Hanımın “Tasarruf ve Yerli Malı için” başlıklı yazısına da yer vermişti. Şukûfe Nihâl Hanım, bu yazısını İktisât ve Tasarruf Cemiyeti’nin isteği üzerine kaleme aldığını belirttikten sonra; içinde bulunulan dönemin bütün çarpıklıklarını gayet sade ve halkın anlayacağı bir tarzda ifade etmiş, bu çerçevede önemli tespitler yapmıştı. Şukûfe Nihâl Hanım ilginç ve bir o kadar da düşündürücü olan yazısında şu tespitlerde bulunmuştu: “... Bu yazıda okuyucuların bildiklerinden, düşündüklerinden fazla ne söyleyebilirim. Derdimiz genel, acımız derin, benim yeni bir sahne göstermek için kaldıracığım bir perde yok. Bununla beraber mâdem ki, bu fırsat bana verildi. Memleketin uzak köşelerinde aynı duygularla çarpan kalplerle sohbet ederim” dedikten sonra koskoca bir devlete başkentlik yapmış bir şehrin, İstanbul’un tezât teşkil eden vaziyetini tasvir etmiş ve yaşanan sefâleti şöyle dile getirmiştir: “Gözümün önünden sıra sıra levhalar geçti. Harap, viran Anadolu’yu, hatta Anadolu’ya uzanmaya ne hacet, koca İstanbul bütün fecaati ile gözlerimin önünde. Bu güneşli, mavi göğün altında bakımsız kirli sokaklar ölüm havası yansıtıyor. Yaya kaldırımalarında 10 dakika yürüyenler, çamurların üstünde sürünen ayakları kesik bir genç adam... Sıra sıra veremli gibi görünen çocuklar... Belleri iki kat, yürürken can çekişen ihtiyarlar hep size avuçlarını açmışlar.”

“Mekteplerimizi dolaşalım; sınıflara aç olarak gelen, teneffüslerde kuru ekmekten başka şey yemeyen çocukların sayısıyla ürperin. Dün refâh içindeyken bugün avuç açan, damının altında sessiz sedâsız gözlerini yuman bedbaht aileler az değil.” sözleriyle savaş sonrası İstanbul’da yaşanan yoksulluğa dikkat çekmiştir Şukûfe Nihâl. Bu yoksulluğu ayda 30 liraya çalışmak zorunda kaldığı için gidasızlıktan

35 Yeni Malatya Gazetesi, 17 Birinci Kanun 1931, s.1.

“avurtları” çökmüş genç kızların “dizlerindeki ipek çorap”ları ile oluşturduğu tezat ile açıklamaya çalışmıştır. Yine, 200 lirayla geçinen ve 60 lirasını ev kirasına veren bir ailede; evin hanımının, kendisini misafirlerinin karşısına niçin “ipek elbise”yle çıkmak zorunda hissettiğini kabullenememiştir. Nihayetinde, Şukûfe Nihâl Hanım verdiği örneklerle içinde bulunulan sefaletle rağmen memleket insanının eşlerini, çocuklarını “ipekler içinde gezdirmeyi” alışkanlık haline getirdiğini ve bir israf denizinde yüzdüklerini anlatmak istemiştir.

Şukûfe Nihâl Hanım’ın gazete sütunlarında içini döktüğü bir başka konu da İstanbul’da yoksulluk ve sefâletin yanında büyük bir ahlakî çöküntünün de yaşanıyor olmasıydı. O, memleketin bazı köşelerinde vatanla, ahlâkla ve faziletle alâkası olmayan, zevkine düşkün, kukla kadar duygusuz bir “kadın zümresi” bulunduğunu; bu zümrenin yegâne işinin kumar oynamak, içki içmek, balo, bar gibi yerlerde, çaylarda göze çarpacak tuvaletleriyle kendilerini göstermek olduğunu yazmıştır. Etraftan iltifat görmek, kısacası ne pahasına olursa olsun eğlenmek için cömertçe israf edilen değerlere işaret etmiştir.

Sosyal alanda gerçekleştirilen inkılâplardan “başı dönen” erkeklerin, görünüşe kapılarak bu kadınların arkasından koştuğunu; saf, temiz aile kadınının da değerlerinden uzaklaşan bu zümreyi takip ederek evlerinin bütçesini alt üst ettiğine değinen Şukûfe Nihâl; muâsır medeniyet seviyesine ulaşmanın göstergesinin yalnızca giyinmek, zarif görünmek, çok eğlenmek olmadığını ikaz etmişti. Bilâkis sâde bir hayat içinde daha yüksek zevklere doğru koşmak olduğunu hatırlatan yazar, “kafamızın içine ilk girecek şey, kurtarılması gereken memleket olacaktı. Kafamızın içine en az o girdi... Felâketleri çabuk unutuyoruz. Muhayyilemiz kıt. Heyecanlarımız sabun köpüğü gibi kabarıken sönüyor.” diyerek haklı bir serzenişte bulunmuştur. Şukûfe Nihâl, yazısının devamında ülke genelinde kanayan bir yaraya da parmak basmış, önceki yıllarda idrâk edilen Tasarruf ve Yerli Malı kutlamalarına işaret etmiştir. Buna göre yerli malı kullanılacağına, ülkenin iktisâdî durumunu yükseltmek için hep birlikte çalışılacağına dair millet olarak hep bir ağızdan yemin edilmesine rağmen bu büyük yemin “bir hafta sonra” unutulmuş ve “Memleketin kurtuluşuna dair bu mukaddes duygu ile çarpan kalpler” çarpmaz olmuştur.

Şukûfe Nihâl ülke insanının yaptığı yanlışların iktisâdî bakımdan milli sanayinin Batıyla rekâbet etmesine mâni olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda “aldığımız yerli mallarından şikâyet ettik, buruşuk dedik, renksiz dedik, ...menfaat-perest terzilerin nasihâtı bize memleket kaygısından daha ziyâde etki etti. Yine paramızı Avrupa’dan kumaş getiren terzilere bıraktık. Halbuki, fabrikalarımız kısa sürede ... dokunuşu, rengi, cinsi Avrupa ile rekâbet edecek daha ucuz kumaşlar hazırlamışlar. Bunları görmemek, yabancı kalmak” nankörlüktür demiştir. Yapılması gerekenler konusunda ise bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Şukûfe Nihâl, yerli üretim kumaşların hâlâ zevkimizi tatmin edecek seviyede olmasalar bile onu; büyümeye, beslenmeye, şefkate ihtiyacı olan bir çocuk gibi kollayıp korumamız gerektiğini hatırlatmış, gerekçe olarak da “çünkü, o yurdumuzun malıdır. Öz çocuğumuzdur. Onda göreceğimiz en küçük bir gelişme kalbimizi kabartmalıdır. Ona bu gelişmeyi sağlayacak olan bizim ilgimizdir.” diyerek belki de devletin önceki yıllarda çıkarttığı Teşvik-i Sanâyi Kanunu’na atıfta bulunmuştu. Zirâ devlet, ihalelerde bile yerli malı alımını özendirmiş ve yerli mal; ithal edilecek maldan % 10 daha fazla olsa dahi yerli malı kullanımı konusunda ısrar etmişti.

Şukûfe Nihâl, yazısının sonuç paragrafında daha iyi, daha zarif olmak uğruna dışarıya vereceğimiz her kuruşun; ülkemizde bir vatandaşın ıstırabına neden olacağını anlatmıştı. Ülkemizin fakir, paraya muhtaç bir ülke olduğunu, onu kurtarmak ve iktisâdî bakımdan güçlenmemiz için harcayacağımız on paranın bile milletin cebinde kalmasına özen göstermemiz gerektiğini belirterek; yapılacak işin bir fedakârlık değil aksine millî bir görev olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca; “Sevgili yurdumuzu bu tozlu, mikroplu kaldırımlardan, harap çehreli işsiz güçsüz insanlardan, aç çocukların ve ihtiyârların fecî manzarasından kurtarmak, bütün dünyanın yürüdüğü hakikî medeniyet ve insâniyet yolunda yürüyebilmek için yirtınircasına çalışmamız” gerektiğini ikaz etmişti.

Gerçekten de milletin o günlerde yegâne hedefinin kazanç kaynaklarını artırması, paramızın ülke dışına çıkmasına mâni olarak sanayimizin büyüüp gelişmesine katkı sağlaması ve çalışanlarımızın da çoğalması yolunda adımlar atılmalıydı. Yoksa, Şukûfe Nihâl’in dediği gibi kuru heyecanla yapılan vatanperverliğin bize bir faydası olmayacağını tecrübeler; felâketler göstermişti. Şukûfe Nihâl, “*artık lüks peşinde koşacak amaçsız gençler değil; gerçek değerlere önem verecek ciddî asîl başlar istiyoruz*” diyerek yazısını veciz bir ifadeyle bitirmişti.³⁶

Fırat Gazetesi, 1934 yılı etkinlikleriyle ilgili başlığını atarken dilde öze dönme çalışmalarına örnek olacak bir dil ve üslup kullanmıştır. 10 Aralık 1934’te yaptığı yayında; “*Ekonomi Haftası*” başlığıyla verilen haberde 12 Aralık’ta başlayacak olan Ekonomi ve Biriktirme Haftası için Malatya’da hazırlıkların başladığı, hafta içinde bir gün etkinlik yürüyüşü (geçiş resmi) yapılacağı, her tarafta yerli mallar ve ekonomi konusunda konferanslar verileceği duyurulmuştur. Ekonomi Haftası münasebetiyle Malatya’daki bütün kahveler, müşterilerine çay ve kahve yerine yerli meyvelerimizi sunacaklardı. Bu tür etkinliklerin final akşamında düzenlenen Kayısı gecesinde ise Malatyalılar bir araya geleceklerdi.³⁷

Bu dönemde haftada iki gün çıkan Fırat Gazetesi, 13 Aralık 1934 Perşembe günkü sayısının ilk sayfasını “*Ekonomi Yıl Günü Dün Başladı*”, “*Tutum ve Biriktirme Haftası*” başlıklarıyla başlayan yazılara ayırmıştır.³⁸ Gazetenin köşe yazarlarından Osman Eti, okurlarına derlediği tekerleme, atasözleri ve vecizelerden yola çıkarak yerli malı kullanmak ve tasarruf etmekle ilgili bir yazı hazırlamıştı. “*Tutum ve Biriktirme Haftası*” başlıklı yazısında, “*bütün yurttta Ulusal Tutum ve Biriktirme Haftası*”nın başladığını haber verdikten sonra yerli yiyip, yerli giyinmenin hepimize düşen bir yurt görevi olduğunu hatırlatmıştır. Bu arada adı geçen yazar bir başka konuya da dikkat çekmişti: Tasarruf... Her vatandaşın, 5-10 para arttırmak suretiyle tasarruf yapmasını öğütlemiş ve “... *‘atalarım ak akça kara gün içindir’ demiş. Bu söz tam da bunun içindir.*” diyerek herkesin gelirinin hiç olmazsa bir kısmıyla geleceğine yatırım yapmasını istemiştir. Bugünden yarını düşünmek gibi gelecek için de bugünden çalışmak gerektiğine vurgu yapan Osman Eti, konuya bir tekerlemeye örnek getirmiş;

“*Var mı senin pulcağızın? Böyle buyur cancağızım*”

“*Yok mu senin pulcağızın? Şöyle gider yolcağızın*” diyerek paranın altın bir

36 *Yeni Malatya Gazetesi*, 17 Birinci Kanun 1931, s.2 vd.

37 *Fırat Gazetesi*, 10 Birinci Kanun 1934.

38 *Fırat Gazetesi*, 13 Birinci Kanun 1934.

anahtar gibi hayatın her kapısını açtığını söylemişti.

Yazının diğer bölümlerinde *“Parayı kazanmak kolay, arttırmak, harcamak güçtür.”*, *“Ademoğlu bir santimi bile hesaplayarak harcamalı ve geriye beş-on para arttırmalıdır.”*, *“Az-çok, her ne olursa olsun, geriyi düşünmek, hoşça yaşamak demektir.”*, *“Para parayı getirir.”*, *“Eli sıkı olanların cebinde çıkı da vardır.”*, *“Elleri bol bol har vurup harman savuranın avucunda poyraz kalır.”* vb. sözlerle insanımızın tasarruf yaparak geleceğini düşünmelerini salık vermişti. Her vatandaşın, birey olarak yapacağı tasarrufun ülke kalkınmasında da önemli bir yeri olduğunu belirten Eti, Cumhuriyetin kurduğu bankalarda önceki yıllarda 4 Milyon lira *“biriktirme paramız”* varken, bu paranın 10 yılda 40 milyon liraya çıkarıldığını ve bunun bu yıl da 50 milyon liraya çıkarılacağını yazmıştır. Yapılan tasarruflar sayesinde yurdun her tarafında yükselen fabrika bacalarının *“bu damlacıkların sel haline gelmiş varlıkları”* olduğu değerlendirilen yazıda; ülkenin refah seviyesinin yükselmesine de haklı olarak *“Bütün bu varlıklar, ancak senin benim santimlerimizle oldu”* demek suretiyle açıklık getirilmişti.

Osman Eti, yazısına eskilerin *“Tatlı ye tatlı konuş”* sözüyle son verirken dilde öze dönme çalışmalarına da gönderme yaparak okurlarına önemli bir mesaj vermişti: *“Dilimizi nasıl Türkçeleştiriyorsak, midemizi de Türkleştirelim. Hele bizim gibi acunun en tatlı meyvelerini, yemişlerini yetiştiren, bir kentli olanlar için bu söz tam yerindedir. Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım; yerli yiyelim, yerli konuşalım. Sözün özü: Dilimizde, karnımızda, üstümüzde, başımızda yabancıların nesi varsa tutup atalım.”*

Fırat Gazetesi, 17 Aralık 1934 Çarşamba günü sayısında Tasarruf ve Yerli Mali Haftası'na ait Malatya etkinliklerini *“Cumhuriyetçi Türkiye'nin Ekonomik Varlığı Pek Parlaktır.”*, *“Başbakan Büyük Bir Söylevle Ekonomi Yedi Gününü Açtı”*, *“Ekonomi ve Yerli Mallar Yedi Gününü”* ve *“Yarın Kayısı Gecesi Var”* başlıklarıyla manşetten vermişti. Ayrıca, İsmet İnönü'nün Malatya'da bir fabrika açılacağı haberine yer verilmişti.

Gazete, *“Teklerin Biriktiriciliği Yetmez, Bütünün Tutumlu Olması Gerekir”* sloganıyla hafta etkinliklerini verdiği haberde; *“Ekonomi ve Yerli Mallar Yedi Gününü”*nün 1934 yılından önceki Ekonomi ve Yerli Mallar Yedi Gününden daha parlak bir şekilde kutlandığına değinerek Çarşamba günü Şar (şehir) üzerinde ve çok alçaktan uçan üç uçağın havadan saçtığı *“tutum”*a ait çeşitli vecizelerin, Cumhuriyetin ekonomiye verdiği değeri bir kez daha ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Malatya Halkevi'ne yerleştirilen radyodan, Başbakan İnönü'nün haftayı açış konuşmasını kendi sesinden dinleyenlerin, Malatya'ya fabrika açılacağını öğrenmeleri üzerine şehri baştan başa sevince boğan güzel müjdeyi halka yaydıklarını nakleden Gazete; *“Bir dokuma fabrikası da Malatya'da kurulacak. Nereye gitseniz fabrikayı konuşuyorlar. Geç duyanlar ötekilerine soruyorlar:*

-Doğru mu?

-Öyle mi. Bildiriş nereden. Kim söylemiş? Sonra yüzler gülüyor. Başbakan söz verince fabrika kurulmuş demektir, işliyor demektir.” diyerek halkın mutluluğunu dile getiriyordu.³⁹

Fırat Gazetesi, 11 Aralık 1935 Çarşamba günü sayısında *“Artırım ve Tutum*
³⁹ *Fırat Gazetesi*, 11 İlk Kanun 1935.

Haftası Yarın Başlıyor” manşetiyle okurlarını bilgilendirmiş ve Artırım ve Tutum Haftası’nın 12 Aralık 1935 Perşembe gününden itibaren başlayacağını ve 19 Aralık 1935 Çarşamba günü akşamına kadar süreceğini yazmıştır. Ayrıca, hafta içinde kahvelerde, mağazalarda, evlerde yerli mallarının çoğaltılacağı ve yetkililerin yerli malı kullanımı işini önemle işleyecekleri anlatılmıştır. Ayrıca, hafta boyunca şehrin her yanında yerli malı kullanımının anlatıldığı pankartların asılacağı, yerli malı satan bütün mağazaların bu hafta için vitrinlerini süsleyecekleri, bir yarış şeklinde geçecek süsleme sonunda dereceye girenlerin ödül kazanacakları duyurulmuştur. Hafta boyunca yapılacak etkinlikler ise şu şekilde programlandırılmıştır:

A-12 Aralık 1935 Perşembe

Artırım ve Tutum Haftası, bütün okullarda öğrenciye kısa bir söylev ile açılacaktır. Akşam, Yeni Gazinoda bir ayta^{40*} yapılacaktır. Vitrin yarışı başlatılacaktır.

B-13 Aralık 1935 Cuma

Vitrin yarışı devam edecektir. Akşam, Ahmet Çavuş Gazinosu’nda bir söylev verilecektir.

C- 14 Aralık 1935 Cumartesi

Vitrin yarışması devam edecektir. Akşam, Samanpazarı Gazinosu’nda bir konferans verilecektir.

Ç- 15 Aralık 1935 Pazar

Saat 10:00’da lise ve ilkokulların son sınıf öğrencileri tarafından şehir içinde kısa bir gidiş (yürüyüş) yapılacaktır. Öğrencilerin artırma sembollerini taşımaları ve Şire Pazarı meydanında halka bir ayta yapılması uygundur. Uray tarafından bugün davul sağlanacaktır.

D- 16 Aralık 1935 Pazartesi

Öğrencilerin artırdıkları paralar, kendi artırım hesaplarına, bankalara yatırılacaktır. Bunun için öğretmenlerin gözetisinde öğrenciler grup grup bankalara geleceklerdir. İş Bankası’nın öğrencilere özgü olarak ayırdığı 55 kumbaradan da istifade edilecektir.

E- 17 Aralık 1935 Salı

Vitrin yarışı devam edecektir. Akşam Halkevinde bir konferans verilecektir.

F- 18 Aralık 1935 Çarşamba

Vitrin yarışı, yargıç kurulu tarafından vitrin birincisi seçilecektir. Akşam Halkevi tarafından yapılacak kayısı gecesi ile hafta kapatılacaktır.⁴¹

Anadolu Ajansı’ndan geçtiği yurt ve dünya haberlerinden yerel haberlere yer ayırmayan Ünal Gazetesi 16 Aralık 1935 tarihli sayısında “Ankara’da Tasarruf Haftası” başlığıyla tasarruf haftasına tek sütunda yer vermiş; fakat Malatya

40 Ayta, resmi bir toplantıda oldukça kısa olan söylevler, sözler; tımturaklı konuşma.

41 *Firat Gazetesi*, 11 İlk Kanun 1935.

ile ilgili bir haber geçmemiştir.⁴² Buna karşın Fırat Gazetesi'nin 18 Aralık 1935 Çarşamba günlü sayısında hafta etkinliklerinin ayrıntısı "*Artırım ve Tutum Haftası Nasıl Geçiyor*" başlığıyla anlatılmıştır. 12 Aralık Perşembe gününden itibaren başlayan "*Artırım ve Yerli Malı Haftası*"nın geçen yıllar gibi kutlandığı, ilk gün bütün okullarda yerli malı ve artırıma ait konferansların verildiği, Hafta içindeki gecelerde de konferansların tekrarlandığı, mağazaların vitrin yarışına katıldığı, vitrin yarışı sonuçlarının 19 Aralıkta belli olacağı ve aynı gün okul öğrencilerinden bir grup tarafından kısa bir gidiş yapılacağı ifade edilmiştir. Haftanın sonunda da geniş kapsamlı bir "*Kayısı Gecesi*" eğlencesi düzenlenmiş ve gece Malatya Lisesi öğretmenlerinden Ilgaz Hanımın konferansıya başlamış katılanlara kuru meyve ve kayısı ikrâm edilmiştir.⁴³

Fırat Gazetesi 11 Aralık 1936 tarihli nüshasında; "*Artırma Ve Yerli Malı Haftası Programı*" başlığıyla hafta etkinliklerini duyurmuştur.⁴⁴ Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu ve Malatya Halkevi'nin birlikte hazırlayıp uyguladıkları program gereği, Arttırma ve Yerli Malı Haftası 12 Aralık 1936 Cumartesi günü başlamış ve Hafta boyunca kahve, lokanta, mağaza gibi halka açık yerlerde ve evlerde yerli tüketime özen gösterilmiştir. Belediye Başkanlığı ve Emniyet Direktörlüğü ilgililere duyuru yapacak ve halka açık yerlerde bu işi ehemmiyetle kontrol edeceklerdir.

Dükkânlarda ve mümkün olan her yere yerli malı levhaları ve vecizeleri asılmış, Haftanın, amacına uygun bir canlılıkla geçmesi için bütün teşekkül ve aydınlardan bu işe azami ilgi göstermeleri ricâsında bulunulmuştur. Bütün mağazalar, vitrinlerini yerli mallarıyla süslemiş, yerli malı ile süslenen vitrinler arasında müsabaka yapılmış ve birinciye madalya verilmiştir. Vitrin birinci seçimi, 19 Aralık saat 10:00'da yapılmıştır. Hakem heyeti; Belediye, Halkevi, Ticaret Odası, Ulusal Ekonomi Kurumu Başkanlarından ve Emniyet Direktöründen oluşmuştur.

Haftanın, günlere göre etkinlikleri aşağıdaki şekilde yaşanmıştır;

A-12 Aralık 1936 Cumartesi;

Hafta bütün okullarda öğretmenlerin öğrenciye söylevi ile açılmış, vitrin yarışı başlamıştır.

B-13 Aralık 1936 Pazar;

Saat 10:00'da ellerinde tasarruf vecizeleri ve levhaları bulunan Lise ve ilkokul öğrencilerinin iştirakiyle Malatya Lisesi önünden başlayarak bir geçit resmi yapılmış, akşam Ankara Gazinosu'nda bir konferans düzenlenmiştir.

C-14 Aralık 1936 Pazartesi;

Öğrenciler, kumbaralarını bankalara götürmüş, hesabı olanlar hesaba yatırmışlar, olmayanlar yeni hesap açmışlardır. Akşam, Saman Pazarı'nda meydana kahvede, kunduracılar arasındaki kahvede konuyla alakalı konuşmalar yapılmıştır.

42 *Ünal Gazetesi*, 16 Birinci Kanun 1935.

43 *Fırat Gazetesi*, 18 İlk Kanun 1935.

44 *Fırat Gazetesi*, 11 İlk Kanun 1935.

Ç-15 Aralık 1936 Salı;

Akşam İsmail'in kahvesinde ve Yenihan kahvesinde konuşmalar yapılmıştır.

D- 16 Aralık 1936 Çarşamba;

Akşam, Cumhuriyet Oteli kiraathanesi ve Garaj kahvesinde konuşma yapılmıştır.

E-17 Aralık 1936 Perşembe;

Akşam, Belediye altındaki kahvede ve Yoğurt Pazarı'nda konuşma yapılmıştır.

F-18 Aralık 1936 Cuma;

Akşam, Halkevinde bir Kayısı gecesi düzenlenmiş ve burada yapılan bir konuşmayla Hafta sona erdirilmiştir.

G-19 Aralık 1936 Cumartesi;

Hafta içinde gün olmadığından vitrin müsabakaları Cumartesi günü saat 10:00'da bitirilmiş ve birinci belirlenmiştir. Ulusal Artırma konusunda okullarda halka açık olmak üzere saat 13:00'te birer müsamere yapılmıştır. Bu yılki Hafta etkinliklerini anlamlı kılan en önemli husus ise, Ramazan Bayramı'nın da idrak edildiği ve yerli malı tüketiminin yapıldığı günler olmuştur.⁴⁵

Fırat Gazetesi, 25 Aralık 1936 tarihli sayısında "*Ulusal Ekonomi Haftası*"⁴⁶ başlığıyla duyurduğu yazıda hafta etkinliklerinin bu yıl da geçen yıllarda olduğu gibi geceli, gündüzlü halkı ikaz etmek suretiyle canlı, sözlü ve hareketli geçtiğini ifade etmiştir. Türü toplantı yerlerinde her gece birer ikişer konferans verilmiştir. Lise ve ilkokullardaki öğretmenlerle kalabalık bir halkın huzurunda pazar günü sabahleyin Belediye önünde Cumhuriyet öğretmenlerinden Zahit Atay tarafından ekonomi konusuyla ilgili bir söylev verilmiştir. Her okul, bu hafta içinde ayrıca bir temsil vermiştir. Son olarak da Halkevi salonunda Kayısı Gecesi yaşatılmış ve İlk Tedrisat Müfettişi (İlköğretim Müfettişi) Muhsin Tuzcu ile Fen Bilgisi öğretmeni Süleyman Bey tarafından birer konferans verilmiştir.

Yine gazete haberine göre, Hafta etkinlikleri kapsamında 11 Sözman (konuşmacı)'in muhtelif yerlerde konferans verdikleri belirtilmiş ve bunların nerelerde etkinliğe iştirak ettikleri yazılmıştır. Toplantı yerlerinde ayrı gecelerde konferans veren öğretmenler şunlardır: Lise Fen Bilgisi Öğretmeni Süleyman Bey, İlk Tedrisat Müfettişi Muhsin Tuzcu, Cumhuriyet ve İsmetpaşa Okulları Başöğretmenleri Faruk Balcıgil ve Fehmi Ünal, Cumhuriyet Okulu öğretmenlerinden Zahit Atay ve Memduh Ulubilgin, Gâzi İlkokulu öğretmenlerinden Halik ve Abdullah Beyler, İnönü İlkokulu öğretmenlerinden Resul Coşkun ve Mustafa Bey, İsmetpaşa İlkokulundan Vahap Bey.

25 Aralık 1936 Cuma günü Fırat Gazetesinde Şevki Sözen imzasıyla "Propaganda" başlığını taşıyan bir yazıda; Ulusal Ekonomi ve Artırma Haftası'nın birkaç yıldır canlı geçtiği, Ankara ve İstanbul'da radyo programlarıyla, konferanslarla yaşatılan bu Haftanın Malatya'da da aynı yolda yürüyerek gerçekleştirildiği ve

⁴⁵ Fırat Gazetesi, 11 İlk Kanun 1936.

⁴⁶ Fırat Gazetesi, 25 İlk Kanun 1936.

radio yayını yapılarak halkın bilgilendirildiği anlatılmıştı. Sözen, ulusal ekonomide kalkınmanın ne kadar geniş bir mâna ifade ettiğini bilmeyen bir Türk vatandaşı kalmayacak şekilde bu düşüncüyü bütün vatandaşların ruhuna nakşetmek ve sindirmek gerektiğini hatırlatarak okurlarına önemli bir mesaj vermiştir.

Fırat Gazetesi, 1937 yılında yapılan Tasarruf ve Yerli Malı Haftası kutlamalarını da *“Malatya’da Tutum Haftası Çok Güzel Geçmiştir”* manşetiyle haber yapmış ve hafta boyunca gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili bilgi vermiştir. Haftanın birinci günü, okulların müşterek hareketleriyle Çarşı, Pazar gezilerek tezâhürlerde bulunulmuş, o gün öğleden sonra da Cumhuriyet İlkokulu öğretmeni Zahit Atay tarafından halkın toplu bulunduğu Merkez Kiraathanesinde, haftanın önemi üzerine bir konferans verilmiştir. Bu konferanslar haftanın her gecesinde halkın yığılaştığı yerlerde muhtelif öğretmenler tarafından tekrar edilmiştir. Özellikle son gece Malatya Halkevinde tertip edilen Kayısı gecesiyle hareketli saatler yaşanmıştır. Yapılan etkinlikte kürsüye Ziraat Bank Müdürü Cevat Somer gelerek tasarrufun ve tasarruf sandıklarının kısa bir tarihini anlatmış, tutum hakkında halkı ilgilendiren açıklamalarda bulunmuştur. Konferans bitiminde halka kuru meyve sunulmuş ve Halkevi müzik kolu da nefis bir konser vermiştir.⁴⁷

1939 yılı Tasarruf ve Yerli Malı Haftası kutlama etkinlikleri de Fırat Gazetesi’nde diğer yıllara örnek teşkil edecek şekilde ayrıntılarıyla verilmiştir. Malatya’da tertip edilen etkinlikler; *“Onuncu Tasarruf ve Yerli Malı Haftası”* manşetiyle yer almıştır. haberin ayrıntısında 12 Aralık 1939 Salı günü Tasarruf Haftası’nın başlayacağı duyurulmuştur.

Yurdun her tarafında olduğu gibi Malatya’da da bu hafta içinde tasarruf edilecek maddeler ve bu yoldaki konuşulacak meseleler hakkında ilgili makamlar tarafından lazım gelen tedbirlerin alındığı belirtilmiş ve program oluşturulmuştur. Bir hafta içerisinde Malatya’da gerçekleştirilecek etkinlik programını yayınlayan gazete bunları şu şekilde sıralamıştır. Öncelikle, ilk gün bütün okullarda öğretmenlerin öğrenciye kısa bir konuşma yaparak Tasarruf Haftası’yla ilgili bilgilendirme yapılacak ve yerli malı kullanımı ve tasarruf etmenin önemi vurgulanacaktır.

13 Aralık Çarşamba günü öğrenciler okullarında temsil yapacaklar, öğleden sonra da kumbaralarını bankaya yatıracaklardır.

14 Aralık Perşembe günü akşam sinema binasında halka bir konferans verilecektir.

15 Aralık Cuma günü akşamı Sevim Kiraathanesi’nde tasarrufla ilgili ayrı bir konferans düzenlenecektir.

16 Aralık Cumartesi günü öğleden sonra vitrin birincisi seçimi yapılacak, daha önceden duyurusu yapılan Vitrin yarışmasına katılacağını bildiren esnaf ve iş yeri sahipleri arasından ilk üçe girenlere ödül verilecektir. Ayrıca Çarşamba günü temsil yapmayan okullar en kısa zamanda temsililerini yapacaklardır.

17 Aralık Pazar akşamı Bahçeli Fırat Kiraathanesi’nde bir konferans verilecektir.

18 Aralık Pazartesi günü ilkokulların son sınıflarıyla lise öğrencisi, ellerinde

⁴⁷ Fırat Gazetesi, 24 Birinci Kanun 1937.

artırma vecizeleri ve levhaları olduğu halde saat 10:00'da bir gezi yapacak ve Belediye önünde konuşma yapılacaktır.

19 Aralık Salı günü haftanın son günü olup akşam Halkevinde bir Kayısı gecesi düzenlenecek ve gerçekleştirilecek bir konferansla hafta sona erecektir.⁴⁸

Ulaşabildiğimiz ve haber bulabildiğimiz son örnek de Fırat Gazetesi'nin 1943 yılı sayılarına ait olup burada da tek manşetten "*Millî Tasarruf Haftası*" adıyla bir haber vermekle yetinilmiştir. Haberde, "*14. Tasarruf ve Yerli Malı Haftasının başladığı belirtilmiş ve bir hafta devam edecek olan bu günlerde millî ve içtimâî varlığımızı sağlayacak ve tasarruf kabiliyetini ölçecek bir davanın içinde bulunacağız*" diyerek konuya dikkat çekilmiştir. Gazetenin bu sayısında Malatya'daki Hafta etkinlikleriyle ilgili bir bilgi yer almamıştır.⁴⁹

D-Sonuç

TBMM Hükümeti, olağanüstü tedbirlere başvurarak Misâk-ı Millî ilkelerine dayanan yeni bir ekonomik süreç başlatmış, 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisât Kongresinde Misâk-ı İktisadî kararlarını kabul etmiştir. İzmir İktisât Kongresine çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi delegelerinden oluşan 1135 kişi katılmıştı. Kongre'de, TBMM'nin iktisât siyasetinin esâsını oluşturan Misâk-ı İktisadî kararları kabul edilmiştir. Kongre sonunda Batılı devletlere verilen en önemli mesaj, devletin millî ve mâlî bünyesini bozmayacak, kapitülasyonları diriltmeyecek yabancı sermayeye açık olmasıydı.

1929'dan itibaren dünyayı etkisi altına alan iktisadî buhran, ekonomik yönden yeni bir yapılanma içine giren Türkiye'yi de etkilemiş, ardından esen savaş rüzgârları iktisadî dengeleri alt-üst etmiştir. Türkiye, 1929 Dünya iktisadî buhranının yaralarını çabucak sarabileceği bazı önlemler almış, bu önlemlerin hayata geçirilebilmesi amacıyla da 12 Aralık 1929'da Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti'ni kurmuştur. Cemiyet, kısa süre içinde ilgi görmüş ve ülke genelinde 273 şube açılmıştı. Cemiyetin faaliyetleri, millî tasarruflardan millî sermayenin nasıl birikebileceğini öğretmektir. Bunun için 1929 yılından itibaren her yıl 12-18 Aralık'ta Tasarruf ve Yerli Malı Haftaları düzenlenmeye başlandı. Yerli Malı ve Tasarruf Haftası Etkinlikleri, yurt genelinde olduğu gibi Malatya'da da coşku içine yaşanan bir hafta olmuştur. Yerli Malı ve Tasarruf Haftası Etkinlikleri, Halkevlerinin de katılımıyla yurt genelinde coşkuyla kutlanmıştır.

Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti tarafından ülke genelinde başlatılan ekonomik seferberlik kapsamında 12 Aralık'tan itibaren yedi gün devam eden Millî Tasarruf ve Yerli Malı Haftası, özellikle Malatya Halkevi şubesi aracılığıyla üst düzeyde kutlanmıştır. Malatya Halkevi, Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti'nce hazırlanan programı, Maarif Müdürlüğü ile işbirliği içinde yedi gün süren etkinliklerle kutlamış, yediden yetmişe bütün hemşehrilerine yerli malı kullanımı ve tutum hakkında millî bir bilincin aşılmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

⁴⁸ Fırat Gazetesi, 8 Birinci Kanun 1939.

⁴⁹ Fırat Gazetesi, 14 Birinci Kanun 1943.

E-Kaynakça

1-Resmî Yayınlar

- Aydın Tarihi*, c.23, S.69, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929.
CHP, *1937 Yıldönümü Broşürü, Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?*, Ankara 1937.
CHP, *1939'da Halkevleri*, Ankara, 1939.
CHP, *Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, Ankara, 1943.
Millî İktisât ve Tasarruf Cemiyeti Nizamnamesi, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1929.

2-Tetkik Eserler ve Makaleler

- Afetinan, A., *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat - 4 Mart 1923)*, TTK., Ankara, 1989.
Arıkan, Zeki, Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, c.6, S.23, 2002.
Aydın, M., Yeni Türk Devleti ve Misâk-ı Millî, *Türkler*, c. 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
Aydın, M.,. *Atatürk ve Malatya*, Malatya, 2006.
Aydın, M., The Role Of Community Centers in Education Throughout Historical Process and The Example of Malatya Community Center (1932-1951), *International Conference on Research in Education and Science (ICRES)*, May 19-22, , Bodrum, Turkey, 2016, pp.1709-1723.
Aydın, M., Aydın, M. K., *Türk İnkılâbı Tarihi*, 2. Baskı, Azim Matbaası, Ankara, 2011.
Boratav, K., *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, 6.Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988.
Derin, H., *Türkiye'de Devletçilik*, İstanbul, 1940.
Duman D., "Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*,c.1/2, (Mart), 1992, ss.127-143.
Duman D., "Yerli Malı Haftaları", *Tarih ve Toplum*, 19/111,(Mart), 1993, ss.143-147.
Duru, Bülent, "1931 Tasarruf Yılı: Tek Partili Dönemin Başlangıcı", *Açıklamalı Yönetim Dizini 1929-1939*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 2007, ss.229-238.
Elman, A. Ş., *Dr. Reşit Galip*, Ankara, 1955.
Gökalp, Z., "Millet Nedir? Millî İktisât Neden İbarettir", *İktisâdiyât Mecmuası*, c.1/1, 1331/1916.
Gökalp, Z., *Makaleler VIII* (Hazırlayan: Ferit Ragıp Tuncor), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981.
Kartopu, S. (2012). Duyun-u Umumiye İdaresi ve İdareyle İlgili Görüşler, *GJEBS Global Journal of Economics and Business Studies Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, (Winter-2012),1/2, ss.32-40.
Keskinılıç, E., "Duyun-u Umumiye İdaresi", *Türkler* 14, 371-380, Ankara, 2002.
Kütükoğlu, M., "Balta Limânı Muahedesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. c. 5, 1992, ss.38-40.

- Meray, S. L., *Lozan Barış Konferansı / Tutanaklar-Belgeler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- Ökçün, A. G., *Türkiye İktisat Kongresi, 1923, İzmir: Haberler, Belgeler, Yorumlar*, Ankara, 1968.
- Önsoy, R., *Mali Tutsaklığa Giden Yol: Osmanlı Borçları (1854-1914)*, Turhan Kitapevi, Ankara, 1999.
- Özacun, O., "Halkevlerinin Dramı", *Kebikeç*, 11/3, 1996.
- Özdemir, Y., Aktaş, E., "Halkevleri 1932'den 1951'e", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.45, Erzurum, 2011, ss., 235-262.
- Özer, S., "1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Malı ve Tutum Haftası Kutlamaları", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/5, (Spring 2013), 2013, p. 595-613.
- Şeker, M., "Osmanlı Devletinde Mali Bunalım ve İlk Dış Borçlanma", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, 2007.
- Tekinalp, "Milli İktisada Doğru", *İktisâdiyât Mecmuası*, 1/18, 1332/1917.
- Toksoy, N., *Halkevleri, Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara, 2007.
- Toprak, Z., *İttihat-Terakki ve Devletçilik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.
- Toprak, Z., *Millî İktisat-Millî Burjuvazi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

3-Sürelî Yayınlar

- Fırat Gazetesi*, 10 Birinci Kanun 1934 Salı.
- Fırat Gazetesi*, 13 Birinci Kanun 1934 Perşembe.
- Fırat Gazetesi*, 11 İlk Kanun 1935 Çarşamba.
- Fırat Gazetesi*, 18 İlk Kanun 1935 Çarşamba.
- Fırat Gazetesi*, 11 İlk Kanun 1936 Cuma.
- Fırat Gazetesi*, 25 İlk Kanun 1936 Cuma.
- Fırat Gazetesi*, 24 Birinci Kanun 1937 Cuma.
- Fırat Gazetesi*, 8 Birinci Kanun 1939 Cuma.
- Fırat Gazetesi*, 14 Birinci Kanun 1943 Salı.
- Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, 14 Kânunuevvel 1929 Cumartesi.
- Hizmet Gazetesi*, 14 Kânunuevvel 1929 Cumartesi.
- Ünal Gazetesi*, 16 Birinci Kanun 1935 Pazartesi.
- Yeni Malatya Gazetesi*, 10 Birinci Kanun 1931 Perşembe.
- Yeni Malatya Gazetesi*, 17 Birinci Kanun 1931 Perşembe.

F-Ekler

FIRAT
CUMA 16 SAH GÖRÜŞÜ CUMHA YERİNDEN
14 Ocak 1936 KURUM 1932 16 Ocak 1936 Sayı 11

Milli Tasarruf Harbi
Türkiye Adanmış ve Birlikte...
Gelenler ve Gidenler
Yeni Meclis...
8. nei ordu
Milletvekilimiz...
İç Mahalle Sokakları
Milletvekilimiz...

FIRAT
CUMA 16 SAH GÖRÜŞÜ CUMHA YERİNDEN
14 Ocak 1936 KURUM 1932 16 Ocak 1936 Sayı 11

Onuncu Tasarruf ve Yerli MALİ HAFTASI
12 Ocak 1936...
Son Haberler
Fin-Rus harbi...
Messif ölümü
Vilnius'te...
Malatya Vakıflar Direktörlüğünden:

Adı	Neşir	Yayıncı	Yayıncı Adresi
11	Rafif Yurt	Yeni Mecidiyeköy	1936
12	Yeni Mecidiyeköy	1936	
13	Yeni Mecidiyeköy	1936	
14	Yeni Mecidiyeköy	1936	
15	Yeni Mecidiyeköy	1936	
16	Yeni Mecidiyeköy	1936	
17	Yeni Mecidiyeköy	1936	
18	Yeni Mecidiyeköy	1936	
19	Yeni Mecidiyeköy	1936	
20	Yeni Mecidiyeköy	1936	
21	Yeni Mecidiyeköy	1936	
22	Yeni Mecidiyeköy	1936	
23	Yeni Mecidiyeköy	1936	
24	Yeni Mecidiyeköy	1936	
25	Yeni Mecidiyeköy	1936	
26	Yeni Mecidiyeköy	1936	
27	Yeni Mecidiyeköy	1936	
28	Yeni Mecidiyeköy	1936	
29	Yeni Mecidiyeköy	1936	
30	Yeni Mecidiyeköy	1936	
31	Yeni Mecidiyeköy	1936	
32	Yeni Mecidiyeköy	1936	
33	Yeni Mecidiyeköy	1936	
34	Yeni Mecidiyeköy	1936	
35	Yeni Mecidiyeköy	1936	
36	Yeni Mecidiyeköy	1936	
37	Yeni Mecidiyeköy	1936	
38	Yeni Mecidiyeköy	1936	
39	Yeni Mecidiyeköy	1936	
40	Yeni Mecidiyeköy	1936	
41	Yeni Mecidiyeköy	1936	
42	Yeni Mecidiyeköy	1936	
43	Yeni Mecidiyeköy	1936	
44	Yeni Mecidiyeköy	1936	
45	Yeni Mecidiyeköy	1936	
46	Yeni Mecidiyeköy	1936	
47	Yeni Mecidiyeköy	1936	
48	Yeni Mecidiyeköy	1936	
49	Yeni Mecidiyeköy	1936	
50	Yeni Mecidiyeköy	1936	
51	Yeni Mecidiyeköy	1936	
52	Yeni Mecidiyeköy	1936	
53	Yeni Mecidiyeköy	1936	
54	Yeni Mecidiyeköy	1936	
55	Yeni Mecidiyeköy	1936	
56	Yeni Mecidiyeköy	1936	
57	Yeni Mecidiyeköy	1936	
58	Yeni Mecidiyeköy	1936	
59	Yeni Mecidiyeköy	1936	
60	Yeni Mecidiyeköy	1936	
61	Yeni Mecidiyeköy	1936	
62	Yeni Mecidiyeköy	1936	
63	Yeni Mecidiyeköy	1936	
64	Yeni Mecidiyeköy	1936	
65	Yeni Mecidiyeköy	1936	
66	Yeni Mecidiyeköy	1936	
67	Yeni Mecidiyeköy	1936	
68	Yeni Mecidiyeköy	1936	
69	Yeni Mecidiyeköy	1936	
70	Yeni Mecidiyeköy	1936	
71	Yeni Mecidiyeköy	1936	
72	Yeni Mecidiyeköy	1936	
73	Yeni Mecidiyeköy	1936	
74	Yeni Mecidiyeköy	1936	
75	Yeni Mecidiyeköy	1936	
76	Yeni Mecidiyeköy	1936	
77	Yeni Mecidiyeköy	1936	
78	Yeni Mecidiyeköy	1936	
79	Yeni Mecidiyeköy	1936	
80	Yeni Mecidiyeköy	1936	
81	Yeni Mecidiyeköy	1936	
82	Yeni Mecidiyeköy	1936	
83	Yeni Mecidiyeköy	1936	
84	Yeni Mecidiyeköy	1936	
85	Yeni Mecidiyeköy	1936	
86	Yeni Mecidiyeköy	1936	
87	Yeni Mecidiyeköy	1936	
88	Yeni Mecidiyeköy	1936	
89	Yeni Mecidiyeköy	1936	
90	Yeni Mecidiyeköy	1936	
91	Yeni Mecidiyeköy	1936	
92	Yeni Mecidiyeköy	1936	
93	Yeni Mecidiyeköy	1936	
94	Yeni Mecidiyeköy	1936	
95	Yeni Mecidiyeköy	1936	
96	Yeni Mecidiyeköy	1936	
97	Yeni Mecidiyeköy	1936	
98	Yeni Mecidiyeköy	1936	
99	Yeni Mecidiyeköy	1936	
100	Yeni Mecidiyeköy	1936	

16 HİREKİ KANUN
FIRAT
SAYISI İBB KURUM
MALATYA
SAYI 108

Gizli Cemiyet
Büyük Millet Meclisi...
Saygı
Milletvekilimiz...
Habesistan
Milletvekilimiz...
Sarbon
Milletvekilimiz...
Yağmur
Milletvekilimiz...

Malatya
SAYISI İBB KURUM
MALATYA
SAYI 107

TASARRUF VE YERLİ MALİ HAFTASI
12 Ocak 1936...
Son Haberler
Fin-Rus harbi...
Messif ölümü
Vilnius'te...
Malatya Vakıflar Direktörlüğünden:

Adı	Neşir	Yayıncı	Yayıncı Adresi
11	Rafif Yurt	Yeni Mecidiyeköy	1936
12	Yeni Mecidiyeköy	1936	
13	Yeni Mecidiyeköy	1936	
14	Yeni Mecidiyeköy	1936	
15	Yeni Mecidiyeköy	1936	
16	Yeni Mecidiyeköy	1936	
17	Yeni Mecidiyeköy	1936	
18	Yeni Mecidiyeköy	1936	
19	Yeni Mecidiyeköy	1936	
20	Yeni Mecidiyeköy	1936	
21	Yeni Mecidiyeköy	1936	
22	Yeni Mecidiyeköy	1936	
23	Yeni Mecidiyeköy	1936	
24	Yeni Mecidiyeköy	1936	
25	Yeni Mecidiyeköy	1936	
26	Yeni Mecidiyeköy	1936	
27	Yeni Mecidiyeköy	1936	
28	Yeni Mecidiyeköy	1936	
29	Yeni Mecidiyeköy	1936	
30	Yeni Mecidiyeköy	1936	
31	Yeni Mecidiyeköy	1936	
32	Yeni Mecidiyeköy	1936	
33	Yeni Mecidiyeköy	1936	
34	Yeni Mecidiyeköy	1936	
35	Yeni Mecidiyeköy	1936	
36	Yeni Mecidiyeköy	1936	
37	Yeni Mecidiyeköy	1936	
38	Yeni Mecidiyeköy	1936	
39	Yeni Mecidiyeköy	1936	
40	Yeni Mecidiyeköy	1936	
41	Yeni Mecidiyeköy	1936	
42	Yeni Mecidiyeköy	1936	
43	Yeni Mecidiyeköy	1936	
44	Yeni Mecidiyeköy	1936	
45	Yeni Mecidiyeköy	1936	
46	Yeni Mecidiyeköy	1936	
47	Yeni Mecidiyeköy	1936	
48	Yeni Mecidiyeköy	1936	
49	Yeni Mecidiyeköy	1936	
50	Yeni Mecidiyeköy	1936	
51	Yeni Mecidiyeköy	1936	
52	Yeni Mecidiyeköy	1936	
53	Yeni Mecidiyeköy	1936	
54	Yeni Mecidiyeköy	1936	
55	Yeni Mecidiyeköy	1936	
56	Yeni Mecidiyeköy	1936	
57	Yeni Mecidiyeköy	1936	
58	Yeni Mecidiyeköy	1936	
59	Yeni Mecidiyeköy	1936	
60	Yeni Mecidiyeköy	1936	
61	Yeni Mecidiyeköy	1936	
62	Yeni Mecidiyeköy	1936	
63	Yeni Mecidiyeköy	1936	
64	Yeni Mecidiyeköy	1936	
65	Yeni Mecidiyeköy	1936	
66	Yeni Mecidiyeköy	1936	
67	Yeni Mecidiyeköy	1936	
68	Yeni Mecidiyeköy	1936	
69	Yeni Mecidiyeköy	1936	
70	Yeni Mecidiyeköy	1936	
71	Yeni Mecidiyeköy	1936	
72	Yeni Mecidiyeköy	1936	
73	Yeni Mecidiyeköy	1936	
74	Yeni Mecidiyeköy	1936	
75	Yeni Mecidiyeköy	1936	
76	Yeni Mecidiyeköy	1936	
77	Yeni Mecidiyeköy	1936	
78	Yeni Mecidiyeköy	1936	
79	Yeni Mecidiyeköy	1936	
80	Yeni Mecidiyeköy	1936	
81	Yeni Mecidiyeköy	1936	
82	Yeni Mecidiyeköy	1936	
83	Yeni Mecidiyeköy	1936	
84	Yeni Mecidiyeköy	1936	
85	Yeni Mecidiyeköy	1936	
86	Yeni Mecidiyeköy	1936	
87	Yeni Mecidiyeköy	1936	
88	Yeni Mecidiyeköy	1936	
89	Yeni Mecidiyeköy	1936	
90	Yeni Mecidiyeköy	1936	
91	Yeni Mecidiyeköy	1936	
92	Yeni Mecidiyeköy	1936	
93	Yeni Mecidiyeköy	1936	
94	Yeni Mecidiyeköy	1936	
95	Yeni Mecidiyeköy	1936	
96	Yeni Mecidiyeköy	1936	
97	Yeni Mecidiyeköy	1936	
98	Yeni Mecidiyeköy	1936	
99	Yeni Mecidiyeköy	1936	
100	Yeni Mecidiyeköy	1936	